Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

ЗАМАН

ВРЕМЯ

2013 жыл 31-чи май, байрым кюн.
№ 97-98 (19269)

Багъасы 6 сомду

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

ЖЫЙЫЛЫУ

Къабарты-Малкъарны оноучулары миллет политиканы оюмлу бардырадыла

КъМР-ни Башчысы Арсен Каноков Пятигорскеде РФ-ни Къоркъуусузлукъ советини секретары Николай Патрушев бла РФ-ни Президентини Север-Кавказ федеральный округда толу эркинликли келечиси Александр Хлопонин бардыргъан кенгешге къатышханды. Анда РФ-ни СКФО-да субъектлеринде миллетле аралы къаугъала болмазча этиуню мадарлары сюзюлгендиле.

-Север Кавказда миллетлени араларында къатылыкъ сакъланнганлыкъгъа, 90-чы жылладача, ачыкъ къаугъала жокъдула. Ол а субъектлени асламысыны оноучуларыны тынгылы ишлегенлерини хайырынданды,-деп чертгенди Николай Патрушев.

Къабарты-Малкъарны юсюнден айтханда, аны башчылары миллет политиканы оюмлу бардыргъанларыны, къырал властьны жамауат организациялары бла бирге къаты байламлыкъда ишлегенлерини хайырындан миллетлени араларында келишиулюк сакъланады. Республиканы оноучулары кеслерини бу ишлеринде халкъланы адет-тёрелерини, тарых къадарларыны бирчалыкъларына, аланы эслиликлерине, не заманда да мамырлыкъ, келишиулюк жанлы болгъанларына, ата журтларыны бирлигине таянадыла.

КъМР-де тюрлю-тюрлю миллетле жашайдыла. Аланы араларында тюбешиуле, акцияла дайым да бола турадыла, бир бирге къонакъгъа барыу кючленеди. Жаш тёлю бла байламлы проектле жашауда бардырыладыла. Битеу ол ишле къоншу эллени жаш адамларыны араларында шуёхлукъну, огъурлу халланы кючлендирир, шуёх байламлыкълагъа чырмау этген тыйгъычланы кетерир мурат бла бардырыладыла.

Айтханыбызча, «Къонакъбайлыкъ» жаш тёлю проектни къуру бизни республикада угъай, округну башха жерлеринде да бек жаратадыла. Ол буруннгу адет-тёрелерибизни жангыртыр, огъурлу къоншу халланы айнытыр эмда миллетлени араларында къаугъаланы болдурмаз ючюн къуралгъанды. Кеси да тюрлю-тюрлю миллетледен болгъан, башха-башха динлени тутхан жаш адамланы шуёхлукъларына таянып бардырылады. Анга 15 мингден аслам адам къатышханды.

Къабарты-Малкъарда 2011 жылда бардырылгъан бу проект энди регионла аралы даражагъа жетгенди. 2012 жылда анга, башламчыланы кеслеринден сора да, Чечен Республиканы, Къарачай-Черкесни, Ингушетияны, Север Осетия-Аланияны келечилери да къатышхандыла. Бизни республикада бардырылгъан «Кавказ оюнла» регионла аралы фестиваль, «Кавказ-2020» жаш тёлю лагерь, «Машук» лагерьни ишине къатышханыбыз да тюрлю-тюрлю миллетледен жаш адамланы бирикдирирге себеплик этгендиле.

Къазакъла бла бирге ишлеуню кючлендириу жаны бла мадарла да этиледиле. Быйыл КъМР-ни Башчысында бу миллетни ишлери жаны бла кенгешчиси деген къуллукъ тохташдырылгъанды. Къазакъланы келечилери законла чыгъарыучу, толтуруучу эм жер-жерли самоуправление органлада да бардыла. Аланы тарыхларын, культураларын, адет-тёрелерин пропагандалау жаны бла мадарла этиледиле.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

Парламент

Къайдан эсе да бир игилик тюшеди деп сакълап турургъа да жарамайды

КъМР-ни Парламентини Жаш адамланы, жамауат биригиулени эмда асламлы информация органланы ишлери, Уруну, социальный политика эм саулукъ сакълау эмда Билим бериу эм илму жаны бла комитетлерини башламчылыкълары бла бардырылгъан парламент тынгылаулада Къабарты-Малкъарда жаш тёлюню иш бла жалчытыуну проблемалары сюзюлгендиле. Анга жууаплы министерстволаны бла ведомстволаны, халкъны иш бла жалчытыу ючюн жууаплы органланы келечилери да чакъырылгъан эдиле.

Кенгешни ача, Жаш адамланы, жамауат биригиулени эмда асламлы информация органланы ишлери жаны бла комитетни башчысы Татьяна Хашхожева ёсюп келген тёлюню шёндюгю экономиканы излемлерине кёре юйретиу, ала билимлерин, фахмуларын жашауда хайырланалырча мадарла къурау къыралда баш магъаналы жумуш болгъанын чертгенди. «Жаланда адамларыбызны иш бла жалчытыуну хайырындан барлыкъды республиканы экономикасы алгъа», - деп, ол Парламент тынгылаулагъа къатышханланы барысын да, ачыкъ ушакъ бардырып, проблемалы жумушланы тамамлауну жолларын излерге чакъыргъанды.

Баш доклад бла спикерни орунбасары Татьяна Саенко сёлешгенди. Ол келтирген шартлагъа кёре, арт он жылны ичинде Россейде жаш тёлюню саны ёсгенлей барады. Сёз ючюн, Къабарты-Малкъарда бусагъатда битеу халкъны санын алып къарагъанда, жаш адамла 28,5 процент тенгли бирдиле. «Аны бла бирге ишсизликни проблемасы кюч ала барады», - дегенди ол.

Саенко оюм этгенича, окъууну бошагъан жаш адамла, ишсизлени санында уа ала башхаладан асламдыла, кеслерине жер табалмагъанларында билим бериу система терсди. Ол республиканы экономикасыны айныуу бла байламлыкъда ишлемейди. Хар замандача, бийик билимлери болгъанла кеслерине иш табалмайдыла, аны бла бирге уа предприятиялада профессионал сынаулары болгъан ишчиле жетишмейдиле. «Вузну бошагъанла къоллары бла ишлерге сюймейдиле. Ала, уллу хакъ алып, кабинетде олтурургъа излейдиле», - дегенди ол.

Ишсизликни азаймагъанын Саенко предприятияла окъуу учреждениялагъа кадрланы хазырларгъа заказ бермегенлери бла да байламлы этеди. Дагъыда жаш тёлю политикагъа жууаплы битеу органла байламлыкъда ишлемегенлери да чырмайды. «1991 жылдан бери къыралда жаш тёлю политикагъа жууаплы орган он кере тюрлендирилгенди. Бу болумда ишни кереклисича къалай къурарыкъса?» - дегенди ол.

Татьяна Саенко ёсюп келген тёлюню иш бла жалчытыу жаны бла энчи концепция жарашдырыргъа кереклисин белгилегенди. Алай аны бла бирге уа ала кеслерини келир жашаулары ючюн жууаплы болгъанларын унутмай, къыралдан неда бирледен болушлукъ сакъламай,тири болургъа керекдиле, деп чертгенди.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Кенгеш

Белгиленнген проектлени жетишимли толтуруу - партияны этимлилигини кёрюмдюсю

Москвада «Единая Россияны» Баш эмда Генеральный советлерини уллу кенгешлери болгъанды. Аны партияны председатели, РФ-ни премьер-министри Дмитрий Медведев бардыргъанды.

Къабарты-Малкъардан аны ишине Баш советни члени, республиканы Башчысы Арсен Каноков, Генеральный советни президиумуну члени, партияны Север-Кавказ регионла аралы координация советини башчысы, РФ-ни Къырал Думасыны депутаты Адальби Шхагошев, «Единая Россия» регион бёлюмню секретары, республиканы Парламентини Председателини орунбасары Натби Бозиев, партияны регион толтуруучу комитетини башчысы Татьяна Канунникова къатышхандыла.

Кенгешни аллында уа партия проектлени форуму болгъан эди. Анда аланы кёрмючлери да къуралгъанды, «Патриотлукъ ишле», «Россейни келир заманыны социальный мурдорлары», «Ачыкъ власть» деген тематикалы жыйылыула бардырылгъандыла. Къырал Думаны депутатларыны бла РФ-ни Правительствосуну членлерини къатышыулары бла Медиафорум да болгъанды. Анда социальный сфераны, инфраструктураны, билим бериуню бла саулукъ сакълауну айныууу жаны бла проектле сюзюлгендиле.

-Форумда партияны проектле бла байламлы ишин андан ары бардырыуну эм игилендириуню баш борчлары салыннгандыла, жангы амалла кёргюзтюлгендиле. Къырал властьны, бизнесни келечилери, политикле эмда журналистле бла къыралны социальный-экономика эм жамаут-политика жашаууну юсюнден ушакъла этилгендиле, кёп тюрлю вопросла сюзюлгендиле.

Мен акъыл этгенден, партия проектле - шарт атламладыла, ишни тап къурауну, аны къыйматлы этиуню амалларыдыла. Ала адамланы къайгъы этдирген кемчиликлени кетериуге, аланы жарсытхан жумушланы тамамлаугъа бурулупдула,-дегенди Татьяна Канунникова.

Ахыры 2-чи бетдеди.

ТЮБЕШИУ

Законлукъну эм башха салып

Тюнене КъМР-ни Башчысы Арсен Каноков Къабарты-Малкъарда Конституция сюдню келечилери бла тюбешгенди. Жыйылыу сюдню 20-жыллыкъ юбилейине жораланнганды. Анга судьяла бла бирге Парламентни депутатлары да къатышхандыла.

Тюбешиуню ача, Арсен Каноков залда властьны битеу бёлюмлерини келечилери да бирге жыйылгъанларын иги белгиге санагъанды. 20 жыл мындан алгъа республикада Конституция сюдню къуралыуу магъаналы жумуш болгъанын чертгенди. «Ол заманла къыйын эдиле, къыралда, политика низам тюрленип, жангы система къуралгъанды. Бу кезиуню ичинде Къабарты-Малкъарда Конституция сюд толтуруучу, законла жарашдырыучу эмда башха власть органланы айырыуларына себеплик этгенди. Ол а республикада мамырлыкъны сакъларгъа болушханды», - дегенди.

Арсен Каноков бу сюд орган демократияны къыралны белгиси болгъанын чертгенди. «Бюгюн бери бу органны башламчылары да келгендиле. Сиз барыгъыз да сынаулу юристлесиз, ол а республикада законла жашауда бардырылгъанларын кёргюзтеди», - деп белгилегенди ол.

Бюгюнлюкде уа субъектледе быллай сюд органла керек тюйюлдюле, ала борчларын толтургъандыла дегенле бардыла. Алай Арсен Баширович алыкъа Къабарты-Малкъарда битеу законодательный база тийишлисича жарашдырылып бошалмагъанын айтханды. «Конституция сюд ишлерге керекди», - деп къошханды.

Быйыл кюз артында Къабарты-Малкъарны Парламентини 20-жыллыгъы, республикада законла чыгъарыучу орган къуралгъанлы уа 75 жыллыгъы белгиленирикдиле. Арсен Каноков бу байрам ишлени чеклеринде КъМР-ни Констиуция сюдюню юбилейин да байрамларгъа предложение этгенди.

Конституция сюдню башчысы Геляхланы Абдуллах Арсен Каноков аланы ишлерине берген уллу багъа ючюн ыразылыгъын айтханды. Ол 20 жылны ичинде власть органланы бла сюдню араларында даулашла, бир бирни ангыламагъан кезиуле болмагъанларын иги шартха санагъанды. «Ол а законлукъну сакълагъанда магъаналыды», - деп къошханды.

Бусагъатда уа бу сюд органда ишлегенлени арасында эки профессор, юридический илмуланы кандидатлары, докторлары да бардыла. «Судьяланы республикада даражалары уллуду», - дегенди Гелях улу. Регионлада Конституция сюдле керек тюйюлдюле дегенлеге жууап бере, законланы, республикада мамырлыкъны бузаргъа излегенлени тохтатыр мурат бла ишлегенлерин да чертгенди ол.

Судьяланы байрамлары бла спикер Чеченланы Ануар да алгъышлагъанды. Ол Геляхланы Абдуллах неда аны орунбасарлары дайым да Парламентни жыйылыуларына келгенлери ючюн ыспас этгенди эмда ала законла чыгъарыучу ишге тири къатышханлары ючюн ыразылыгъын билдиргенди. Бу сёзлеге «Справедливая Россия» эмда КПРФ партияланы КъМР-ни Парламентинде фракцияларыны таматалары Владимир Кебеков эмда Зайрат Шихалиева да къошулгъандыла.

Тюбешуню ахырында уа Арсен Каноков судьяланы энтта бир кере алгъышлагъанды. Бу кюнледе Къоркъуусузлукъ советни жыйылыууна къатышханын айтханды. Анда миллетле аралы халла сюзюлген эдиле. Каноков бу вопросла магъаналы болгъанларын, аланы тамамлагъанда сакълыкъ керек болгъанын чертгенди.

Дагъыда ол республиканы экономикасын айнытыуну юсюнден да кесини оюмун айтханды. Аслам эс а туризмни, эл мюлкню, промышленностьну аягъы юсюне этиуге бурулады. «Къабарты-Малкъар эл мюлк жаны бла федеральный программалагъа тири къатышады. Жуууукъ заманда экономикабыз иги жанына тюрленирикди. Ол а адамланы къолайлыкъларына себеплик этмей къоярыкъ тюйюлдю. Халкъны жашау болумун игилендириу да аланы конституциялы эркинликлериден бириди», - дегенди.

Тюбешиуню ахырында жыйылгъанла бирге суратха тюшгендиле.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

ВИДЕОКОНФЕРЕНЦИЯ

Полициячыда хар инсан кесини ышаннгылы къоруулаучусун кёрюрча

РФ-ни МВД-сында Жамауат советле къуралгъанлы быйыл эки жыл толгъанды. Анга жораланып, бу кюнледе Россейни ич ишле министри Владимир Колокольцевни башчылыгъында субъектледе Жамауат советлени келечилери бла видеоконференция къуралгъанды. Нальчикден кенгешге министр Сергей Васильев да къатышханды.

Аны ача, Колокольцев бу кюнледе къыралны башчысы ич ишле органлада жамауат советлени ишлерин къурау жаны бла регламентге къол салгъанын билдиргенди. Советле Россейни хар субъектинде да болгъанларын, алай бирлери аты-саны болсун деп къуралгъанларын чертгенди.

Алагъа салыннган жумушла тамамланмайдыла, советлени келечилери, жылдан бир-эки кере жыйылып, органлада болгъан проблемаланы сюзмейдиле деп, министр регионлада ич ишле органланы башчыларына анга энчи эс бурургъа буюргъанды.

Владимир Колокольцев Жамауат советни баш борчу - полициягъа адамланы жанындан ышаныулукъну кючлендириргеди эмда халкъны бла право низамны сакълаучу органланы араларында байламлыкъла къурауду, деп эсгергенди. Аны бла бирге уа советлени келечилери регионда полициячыланы аттестациялау жаны бла органлагъа кирирге, Ич ишле министерство жарашдыргъан праволу актланы тинтиуге да къатышыргъа тийишлидиле, дегенди.

Ахыры 2-чи бетдеди.

ТЕЛЕМАРАФОН

Саусузлагъа болушайыкъ!

«Къабарты-Малкъар» къырал телерадиокомпания «Чужих детей не бывает» деген жандауурлукъ марафон бардырады. Ол быйыл ючюнчю кере къураллыкъды. Сабийлени къоруулауну халкъла аралы кюнюню аллында телеканалда тюзюнлей эфирде къыйын жашау болумгъа тюшген балачыкълагъа болушлукъгъа ахча жыйыллыкъды.

Былтыр а аны хайырындан юч сабийни саулугъуна багъаргъа онг болгъанды: Тимур Приказчиковну, Мария Ямгахованы, Полина Кайдашны. Битеу да бирге 330 минг сом жыйылгъан эди.

Спонсорланы хайырындан а Заюково элде энчи коррекция школ-интернатха болушлукъ этилгенди. Нартан элде ёксюз сабийле тургъан интернатха да компьютерле бла телевизорла берилгендиле. Болушлукъ «Намыс» сабий арагъа, Нальчикде акъылларындан кем сабийле тургъан интернатха да этилгенди.

Бу жол а марафондан жыйылгъан ахча Айдамир Куготовха эмда Заюково элде интернат-школгъа бериллики. Алай бла «Роза ветров» солуу комплексде бу школну окъуучулары ишлеген суратланы кёрмючю къураллыкъды, аланы сатып алыргъа онг да боллукъду.

Дагъыда алайда хар сюйген адам да ахча атарча урна салынырыкъды. Битеуроссей къырал телерадиокомпанияны КъМР-де филиалында ишлегенле да жандауурлукъ ишге кеслерини юлюшлерин къошарыкъдыла. Ала ауруулу сабийлеге болушлукъгъа биркюнлюк хакъларын берликдиле - битеу да бирге ол 100 минг сомгъа жетерикди.

Телемарафон Нальчикде Къулийланы Къайсынны атын жюрютген орамда 12-чи юйде «Роза ветров» солуу арада бардырыллыкъды. Ол **17 сагъатда 30 минутда** башланырыкъды. Анга тюзюнлей эфирде уа «Россия-1» телеканалда къарагъа боллукъду. Ол **18 сагъатда 30 минутда** башланырыкъды.

АКЦИЯ

Муратлары толур ючюн...

Тамбла 20 сагъатда Нальчикде Абхазияны майданында «Фонарик желаний» деген жандауурлукъ акция бардыриллыкъды. Аны Нальчикни солуу паркыны администрациясы Сабийлени къоруулауну кюнюне жоралап ётдюреди.

Хар сабийни да жашауунда бир мураты барды. Ол себепден аланы хар бирини да, муратларын айтып, кёкге фонарик жиберир онгу боллукъду. Акциягъа «Намыс» социальная реабилитация арадан 50 сабий да къатышырыкъдыла. Ол кюн фонарикле эм мороженый къызчыкълагъа бла жашчыкълагъа хакъсыз юлешинирикдиле. Абаданлагъа деб а «Ийман» жырчы къауумну, Ауэс Зеушевни эм Ирина Ракитинаны къатышыулары бла концерт боллукъду.

Къайдан эсе да бир игилик тюшеди деп сакълап турургъа да жарамайды

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Кенгешде сейир статистика шартла да келтирилген эдиле. Сёз ючюн, социология илмуланы кандидаты Жаппуланы Полианна айтханыча, Север-Кавказ федеральный округда жаш тёлюню арасында ишсизлени саны Россейде орта эсепден эки кереге кёпдю. Къабарты-Малкъарда тарихле 10,6 процентге жетедиле (Россейде - 5%). Кавказны башха республикаларында хал андан доюн тюйюлдю.

2010 жылда уа КъМР-де студентлени араларында социология тинтиуле бардырылгъан эдиле. Анга къатышханланы 71,5 проценти ишсизликни жашауларында баш проблемаладан бирине санайдыла. Алай алагъа халкъны иш бла жалчытхан арала болушурукъларына жаланда 15 проценти ийнанады, къалгъанлары уа жууукълары, танышлары болушурукъдула деп сакълайдыла, ала ишге улутха берип кирирге да хазырдыла.

Жыйылыуда сёлешгенле окъуучула барысы да вузгъа кирирге излегенлерини, ишчи усталыкъланы сайламагъанларыны сылтауун школлада профориентация тийишлисича бардырылмагъанында кёргендиле. Болсада КъМР-де Халкъны иш бла жалчытыучу араны таматасыны экинчиси Фатима Куготова ведомствону специалистлери ол жаны бла уллу жумушла бардыргъанларын чертгенди.

Ол айтханыча, быылтыр иш излеп, арагъа келгенлени 36 проценти окъууну энди бошагъанла эдиле. «Бизге 29 минг адам келген эди, аладан 12,6 минги - жашла бла къызла эдиле», - дегенди ол. Алай вакансияланы асламы уа ишчи усталыкъладыла. Аланы сайларгъа да боллукъ эди, алай айлыкъ хакъны азлыгъы тыяды.

Профориентация тийишлисича бардырылмагъаныны юсюнден КъМР-ни билим бериу эм илму министрини орунбасары Заудин Абазов да айтханды. Ол республикада фахмулу сабийлени ачыкълау, аланы окъутуу жаны бла иш къалай къуралгъаны бла шагъырей этгенди.

Къыралда жаш адамланы окъутуу жаны бла бир къауум программа бардырылады жашауда. Аладан бири Россейни экономикасыны предприятияларына башчылыкъ этерик кадрланы хазырлау бла байламлыды. Программаны КъМР-де толтуруу жаны бла комиссияны секретары Зайрат Шогенова айтханыча, бюгюнлюкде жаш адамла энчи предприятияла ачаргъа боллукъдула, ол жаны бла къырал программала бардыла, жаш предпринимательлеге льготала бериледиле, бизнес-инкубаторла, микрофинанс организацияла ачыладыла. Жаланда ала бла хайырлана билирге керекди.

Белгиленнген программагъа быйыл 15 жыл толгъанды, ол уа РФ-ни 77 субъектинде бардырылады. Жаш адамла тыш къыраллы предприятиялада болуп, аланы сынаулары бла шагъырейленедиле. «Аны хайырындан бизни выпускниклерибиз, биригип, жангы предприятияла ачадыла, адамла бла танышадыла. Программаны баш мураты – республиканы экономикасына билимли специалистле хазырлауду», - дегенди ол.

КъМР-ни Жамауат палатасыны башчысыны орунбасары Людмила Федченко уа быллай шартла келтиргенди. 2011 жылда КъМР-ни социология тинтиулерини институту жаш адамланы арасында бардырылгъан соруугъа кёре (анга уа 8 минг адам къатышханды), аланы асламы келир кюнлерине артыкъ бек ышанмайдыла. Аладан жашауларына жаланда 30 проценти ыразыдыла. Башхала уа Россейни башха регионларына неда тыш къыраллагъа кёчерге сюедиле.

Жаш адамланы жаланда 40 проценти ийнанадыла республиканы власть органларына, муниципалитетлеге уа андан да аз – 30 проценти. Къалгъанлары уа - жаланда федеральный структуралагъа.

Федченко быллай жарсыулу тарихле да келтиргенди – соруугъа къатышханланы асламы террористле бардыргъан ишни сёге эселе да, аны бла бирге аланы агъачха социальный тенгсизлик тюртгенин айтадыла. Жаш адамланы арасында аланы тюзге санагъанла да табылгъандыла. «Къолайсызлыкъ, ишсизлик, жашауда кеслерине жер табалмагъанлары, жашаудан тюнгюлгенлери, власть орaганла борчларын тийишлисича толтуралмагъанлары – ма бу сылтаула тюртедиле жаш адамларыбызны «агъачха»», - дегенди ол.

Жыйылыуда сёлешгенле ишсизлик артыкъда магъаналы проблема болгъанын, алай анда бир мадар бла къутулуп къалыргъа онг болмагъанын да белгилегендиле. Аны бла бирге уа ёсюп келген тёлю кеси да тири болургъа, жамауат, волонтёр ишге къатышып, атын айтдырыргъа, келир жашауларына жууаплы кёзден къараргъа керек болгъанын да айтхандыла.

Ахырында Парламент тынгылаугъа къатышханла жаш тёлю политика ючюн жууаплы болгъан битеу органлагъа эсгертиулени къабыл кёргендиле.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

Полициячыда хар инсан кесини ышаннгылы къоруулаучусун кёрюрча

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Ызы бла РФ-ни МВД-сында Жамауат советни башчысы Анатолий Кучерена сёлешгенди. Ол быллай тюбешиу биринчи кере къуралгъанын билдирип, ала мындан ары да бардырыллыкъларына ышаннганын айтханды.

Бу кюнледе Кучерена гражданланы приёмгъа алгъан эди. Анга Москвадан, Санкт-Петербургдан, Нижний Новгороддан адамла келгендиле. Аланы асламы полициячыла хыны сёлешгенлерине, аланы жарсыуларына эс бурмагъанларына, тийишли жууапла бермегенлерине тарыгъа эдиле. «Мен сегиз адам бла сёлешгенме, ала ич ишле органлагъа берген тарыгъыулары къалай тинтилгенлерини юсюнден документле алып келгендиле. Бир къадар къагъыт, аланы бир тюрлю магъанасы уа жокъ. Ол а бир-бир полициячыла борчларын тийишлисича толтурмагъанларына шагъатлыкъ этеди», - дегенди ол.

Анга шагъатха быллай юлгю да келтиргенди. Биреуленни эки жыл мындан алгъа ишчи жеринден компьютерин урлагъандыла. Аны ким алып кетгенин кёрген адамла болгъандыла, аманлыкъчы белгилиди, алай уголовный иш ахырына жетдирилмегенди. «Полициячыла эки жыл бла жарым кюрешедиле, алай аманлыкъчы уа жууапха тартылмайды. Ол а бир-бир полициячыланы профессионал сынауларын кёргюзтеди», - дегенди.

Андан сора да, адамла полициячыла хыны сёлешгенлерине, участковыйле борчларына ат башындан къарагъанларына, ич ишле органланы жер-жерли бёлюмлерини таматалары адамланы приёмгъа алмагъанларына да тарыгъа эдиле. Сёз ючюн, Уллу Ата журт урушну ветераны аны къызы тас болгъаныны юсюнден жарсып келгенди. Тинтиуле кёп заманны баргъандыла, алай кюнлени биринде уа полицияны таматасы, аны чакъырып, тюз кёзюне къарап, къызынгы ёлюгюн тапханбыз, деп къойгъанды. «Ол къарт адам къызын урлагъан этгендиле, табыллыкъды деп ышанып тургъанды. Анга уа бушуулу хапарны кёзюне къарап айтып къойгъандыла. Аны эшитгенде, жилямукъларын тыялмай эди. Быллай кезиуледе адамлагъа сакъ болургъа керекди, ансыз полициягъа ышаныулукъ боллукъ тюйюлдю», - деп къошханды Кучерена.

Дагъыда ол МВД-да Жамауат советлени келечилерин, алагъа ышанылгъан жумушну магъаналылыгъын ангылап, ишлерине жууаплы кёзден къараргъа чакъыргъанды. Ызы бла субъектледе ич ишле органланы келечилери эмда жамауат советлени члендери бирге ишлегенлерини сынауларыны юслеринден айтхандыла.

ТОКЪЛАНЫ Фатима.
Суратла авторнудула.

Белгиленнген проектлени жетишимли толтуруу - партияны этимлилигини кёрюмдюсю

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Партияны Баш эм Генеральный советини жыйылыуларында партия проектлени итоглары чыгъарылгъандыла эмда сюзюлген вопросла тинтилгендиле. Аны ача, Дмитрий Медведев «Единая Россияны» социальный эм инфраструктура планлары регионлада, федеральный аралада да кеслерини хайырлылыкъларын кёргюзтгенлерин чертгенди. «Партиябыз- шарт ишлени партиясыды. Проектле уа ол салгъан борчланы тамамлауну бек тап амалларыдыла. Аны себепли биз ол жаны бла ишибизни андан ары бардырыргъа эмда саулай къыралда кибик, энчи регионлада да къыйматлы ишлерин, амалланы андан ары хайырланыргъа керекбиз»,-дегенди ол.

Жыйылгъанлагъа оппонентлени дауларын «Единая Россия» уллу федеральный ахча къоратылгъан программаланы кесини партия проектлеринча кёргюзтеди, деп айтханларын эсгертип, Медведев: «Политика партия властьны къолгъа алыр ючюн эмда битеу халкъны сейирлерине, саулай къыралны сейирлерине да тюз келген къырал борчланы толтурур ючюн къуралады. Шёндю власть бизни къолубузда эсе, ол борчланы толтурурлары ючюн жууаплы да бизни партиябызды. Аланы толтурууну амалларындан бири уа –къырал бюджетди. аны ючюн да, сёз ючюн айтханда, «Единая Россия» аслам халда къол кётюреди. Къалгъанла уа аны жаланда сёкгенлей турадыла»,-деп чертгенди.

Дмитрий Медведев коррупциягъа къажау кюрешге энчи эс бургъанды. «Единая Россия» ол магъаналы да,къыйын да борчну толтуруугъа кимден да тири къатышыргъа керекди. Кишини къуллугъуна да къарамай. Хар адам да къырал эм партия жууаплылыкъны сезерге тийишлиди. Партия билетни кесине таплыкъгъа хайырланыргъа кюрешген адамладан кери болургъа керекбиз. Аны бла бирге хар шартны тынгылы тинтирге борчлубуз. Биз жолдашларыбызны батдырыргъа угъай, алагъа болушургъа керекбиз»,-деп белгилегенди партияны башчысы кесини сёлешиуюнде.

Кенгешни ахырында «Единая Россия» партияны проектле бла байламлы ишин айнытыуну эмда аны баш магъаналы ишлерини планыны юсюнден» оноу къабыл кёрюлгенди. Анда партияны Баш эмда Генеральный советлери партия проектлени жашауда алжаусуз бардырыу «Единая Россиягъа» муратларына жетерге, Россей Федерацияны гражданларыны жашауларын игилендириу жаны бла борчланы тамамларгъа себеплик этеригин энчи белгилегендиле.

Андан сора да, жыйылыугъа къатышханла 2013 жылда ноябрьде «Единая Россия» битеуроссей политика партияны кезиулю съездин бардырыргъа эмда анда быйыл ишни итогларын чыгъарыргъа, 2014 жылгъа баш магъаналы борчланы тохташдырыргъа оноу этгендиле.

Баш эм Генеральный советлени бирге бардырылгъан кенгешлерини юсюнден кеслерини оюмларын Адальби Шхагошев бла Натби Бозиев да айтхандыла. «Жыйылыу бийик даражада бардырылгъанды. Анда сёз керти окъуна хайырлы партия проектлени юслеринден баргъанды. Аны къой, жашауда бардырылгъан бир-бир проектле тюзетилгендиле, бирикдирилгендиле, дагъыда жангыла къошулгъандыла.

«Единая Россия» партия проектлени жашауда бардырыугъа аслам эс бурады. Аны ол иши социальный жумушланы тынгылы тамамларгъа себеплик этеригине мен ишексизме. Былайда дагъыда бир затны чертирге сюеме: «Единая Россия» социальный жумушланы партия проектлени болушлукълары бла, ишин бек алгъа адамланы сейирлерин эсге алып, алай къурап бардыргъан жангыз партияды»,- дегенди Шхагошев.

Натби Бозиев а бу эки кюнню ичинде бардырылгъан жыйылыула «Единая Россия» керти окъуна шарт ишлени партиясы болгъанын кёргюзтгенлерин чертгенди. Аланы тамамлауну кесгин амаллары уа –партия проектледиле. Бюгюнлюкде къыралда 43 федеральный эмда 400-ден аслам регион проектле толтуруладыла. Ала жашауну битеу магъаналы сфералары бла байламлыдыла. Сёз ючюн, бизни республикада «Россейге хар сабий да багъалыды», «Физкультура-саулукъ сакълау комплексле ишлеу», «Сабий садланы- сабийлеге», «Билим бериуню жангыча къурау», «Саулукълу жашау этиу», «Халкъ контроль», «Граждан университет» эм башхала ишлейдиле. Ала барысы да къырал политиканы чеклеринде власть структураланы бла жамауат организацияланы къатышыулары бла бардырыладыла»,-деп белгилегенди ол.

Басмагъа **ТЕКУЛАНЫ Хауа** хазырлагъанды.

ЖКХ

Кёп фатарлы юйлени ремонту - иелерини боюнларында

Россейни Къырал Думасы былтыр декабрь айда регионлада кёп фатарлы юйлени тынгылы жангыртыу системаны къурауну эм жашау журтланы иелери аны ючюн тёлеуле берирге кереклисини юслеринден законну къабыл этгенди. Быйыл Жашау журт кодексге этилген тюрлениуле анга кёре ол борчну энди ремонт этиллик юйлени иелерине саладыла.

Къабарты-Малкъар Республикада «Регионда кёп фатарлы юйлеге тынгылы ремонт этиуню юсюнден» деген законну проекти жарашдырыла турады. Ол бу жумушла бла байламлы программаланы эм аланы болжалларын тохташдырады. Къайсы юйге къачан ремонт этиллиги эм юйлени иелери хар ай сайын къаллай бир тёлеуле берирге кереклиси да анда кёргюзтюллюкдю. Аны эм аз ёлчеми регионну экономика кёрюмдюлерине кёре чыгъарыллыкъды. Кёп фатарлы юйледе жашагъанлагъа аллай тёлеулени ол белгиленнген мардасындан тюшмеген ёлчемин оноу этип тохташдырыргъа эркинлик бериледи.

КъМР-ни энергетика, жашау журт-коммунальный мюлк эмда тариф политика министри Кучменланы Тахир бу оноуну юсюнден оюмун билдиргенди. «Фатарланы иелери юй мюлкге ремонт этилгени ючюн ахча тёлерге кереклисине къыйналып юйренириклери баямды. Алай алагъа эсгертирге сюеме: энчи юйледе жашагъанланы мюлклерин тышындан келип бир адам да жангыртмайды», - дегенди ол.

Жууукъ кезиуде республикада тынгылы ремонт этген фонд да къураллыкъды. Хар ай сайын берилген тёлеуле ары барлыкъдыла. Юйде жашагъанланы жыйылыуларында этилген оноу бла ол ырысхы жаланда аланы мюлкню ремонтуна неда фондну счётуна барып, программаны кезиуюнде жангыртыллыкъ юйде ишлеге юлешинирикдиле.

ГУЗЕЛАНЫ Индира.
КъМР-ни Энергетика, жашау журт-коммунальный мюлк эмда тариф политика министерствосуну пресс-службасы.

Женгил атлетика

Марина Кучина Универсиадагъа барлыкъды

Сочи шахарда женгил атлетикадан Россейни команда чемпионаты болгъанды. Ол эришиуледе Къабарты- Малкъарны келечилери иги болумла кёргюзтгендиле.

1,92 метр бийикликге секирип, прохладначы Марина Кучина алтын майдалгъа тийишли болгъанды эм быйыл бардырыллыкъ Битеудуния Универсиадагъа къатышырыкъланы санына къошулгъанды. Эришиуле 7-12-чи июльда Къазан шахарда ётерикдиле.

Жолда чырмаула бла чабыуда эм дискни сызыуда Денис Ежов бла Александр Добреньский спортну устасы деген атлагъа тийишли болгъандыла. Денис 110 метрни 14,25 секундха чапханды. Александр а дискни 57 метр бла 12 сантиметрге жибергенди. Жашла да июльда Италияда жаш тёлюню арасында бардырыллыкъ Европаны чемпионатына къатышырыкъдыла.

Саулай айтханда, КъМР-ни женгил атлетлери, онтёрт команданы арасында онглуракъ болуп, чемпионатда команда зачётда биринчи жерге чыкъгъандыла. Ала Геннадий Габрилянда, Валентина Телепкинде эм Андрей Жуковда жарау этедиле.

- Спортчуларыбыз хорлар ючюн, бар къарыуларын салгъан эдиле. Быллай жетишим бизге бек керек эди. Сау болсунла!, - дегенди КъМР-ни Женгил атлетикадан федерациясыны председатели Станислав Шхануков.

Бизни корр.

Эл мюлк

Кюзлюклени оругъа кезиу жете келеди

Быйыл жаз башында Элбрус райондан жаланда эки мюлк - Жазаланы Асланбекни башчылыгъында «Жазаев» коллектив-фермер мюлк эм Бёзюланы Музафар башчылыкъ этген чекленнген жууаплылыгъы болгъан «Лашкута» общество - Прохладна районда участкаларында жазлыкъ битимлени урлукъларын сепген эдиле. Апрель айда хауа болумла чырмаулукъ этген эселе да, бу магъаналы кампанияны тап агротехника болжаллада бошаргъа механизаторланы къолларындан келгенди.

Район администрацияны эл мюлк бёлюмюню начальниги Беджиланы Рашит айтханнга кёре, урлукъ битеу да 640 гектаргъа себилгенди, аны асламын - 390 гектарны - мирзеулюк битимле - зынтхы бла нартюх алгъандыла. Чёплеу 155 гектарда ёсдюрюледи, къалгъан жерле уа башха техника битимлеге бёлюннгендиле. Арбаз мюлклери болгъан эллиле тёрт жюз гектардан аслам жерге картоф салгъандыла. Бу кюнледе уа 215 гектаргъа хобустаны зыгытлары жерге орнатыллыкъдыла.

Аны бла бирге биринчи тирлик жыйыу заман да жете келеди - июль айда кюзлюклени оруу башланырыкъды. Ала 600 гектарда ёсдюрюледиле, ол санда мирзеулюкле 505 гектарда. Андан 370 гектар будайгъа бёлюннгенди, жюз гектарны арпа эм 35 гектарны башха мирзеулюк битимле алгъандыла. Май айда жаугъан жылы жауунла битимлени ёсюулерине ахшы себеплик этгендиле, аны хайырындан кюзлюкледен тирлик аман болмаз деп сакъланады. Мюлкле техникаларын да хазыр этгендиле. Кертиди, лашкутачылагъа, башха жылладача, быйыл да комбайнланы арендагъа алыргъа тюшерикди.

Беджиланы Рашит дагъыда бизге билдиргенине кёре, тау жайлыкъ кезиуге хазырланыу бошала турады. Районну ветеринар службасында маллагъа прививкала этилгендиле, къойла къыркъыла турадыла.

ТЕМИРЛАНЫ Анатолий.

31-чи май - Тютюн ичиуге къажау сюелиуню битеудуния кюню

Жашны, къартны да кючюн сыйыргъан, ичин кюйдюрген осал къылыкъ

Тютюн ичиу бусагъатда эр кишилеге да, тиширыулагъа да, жашлагъа, къартлагъа да тёре болуп къалгъанды. Жарсыугъа, Россей шёндю бу кёрюмдю бла дунияда биринчи жер алады. Акъылбалыкъ болмагъанланы араларында тютюнчюле да бек кёп бизни къыралдадыла.

Саулукъну тюп этген бу аман къылыкъгъа биз нек алданабыз? Бу соруудан башланнган эди республикалы врачебно-физкультурный диспансерни врачы Этезланы Мадина бла ушагъыбыз.

-Кёпле тютюн ичиу тынгылы, терен солууду, дейдиле. Ётюрюкдю ол: никотин нерваланы къыйырларын шошайтхан угъай, къозгъагъан этеди.

Ол сагъыш этерге болушхан сунадыла бирле уа. Ол да бош хапарды, тютюн адамны эсин жыйгъан угъай, жайгъан этеди. Дагъыда эриши къылыкъларын къояргъа сюймегенле: «Биз «женгил» тютюн ичебиз, аланы уа хаталары жокъду»,- дерге кюрешиучюдюле. Аллай «зарансыз» сигаретледен сора ёлгенлени жууукълары концернлени сюдге бергенлеринде, эшитгендиле тюзню: аланы да саулукъгъа хатасы бек уллуду.

Неден да бек сейир этдирген - ауурлукълары болгъан тиширыула тютюнню атмагъанларыды. Врачла биледиле: аллайны сабийи никотиннге юйреннгенча болуп тууады. Бир-бирде уа ол замансыз кетип къалады. Алай балаларын тас этген анала жиляу-сыйыт этселе, «да тютюн нек ичген эдинг?»-деригинг келеди.

-Кёп къыралда тютюн ичиу – билимсиз, жарлы адамны ышаныды.

- Андан сора да, инсанны культурасы къарыусуз болгъанын кёргюзтеди. Битеу дунияда атлары айтылгъан компанияла ишчилерине тютюн ичерге эркинлик бермейдиле. Берлинде 1848 жылда окъуна орамда букъулатыргъа бир инсанны да къоймай эди закон. Шёндю айныгъан къыраллада, кафеледе, ресторанлада, почталада, больницалада да тютюн ичерге жарамайды. Ол жорукъну адамла тюзге санайдыла.

- Сизни акъылыгъызгъа кёре, не амалла бардыла болумну игиге тюрлендирир ючюн?

-Эм алгъа уллу энчи иели компанияла, къырал организацияла ишчилерине тютюн ичерге эркинлик бермезге керекдиле. Аланы кийимлери дресс-код бла бир мардагъа кийириле эсе, къылыкъларына да чекле салыныргъа керекдиле.

Жыл сайын Россейде тютюн ичиу бла байламлы аурууладан юч жюз-тёрт жюз минг адам ёледи, жолда аварияладан а – отуз алты минг адам. Ёпкелери рак болгъанланы токъсан проценти тютюнчюледиле. Жырчыла, артистле, лекторла, тютюн кёп ичип, бир-бирде табийгъат берген ариу ауазларын тас этедиле.

Алимле бардыргъан тинтиуле кёргюзтгендиле: тютюнню къоялмагъан акъылбалыкъ болмагъан сабийле, жаш адамла наркотиклеге да терк окъуна юйренип къаладыла. Адам санын-чархын бир кере онглаялмай, аны излегенин этсе, ол марда болуп къалады. Тютюннге хорлатхан ичгиге, наркотиклеге да къажау сюелирге кюч тапмай къалыргъа боллукъду.

- Акъылбалыкъ болмагъанлагъа осал къылыкъланы бек биринчи кёргюзтгенле ата-аналары болады...

-Жарсыугъа, ол алайды. Сабийни къатында атасы тютюн неда аракъы иче эсе, ол аны тюзге санап къояды, алай этерге боллукъду деген акъылда тохташады.

Юлгю - уллу кючдю. Жаш адамла ариу къылыкълы болур ючюн, таматала тап юлгю кёргюзтюрге керекдиле. Ачыкъ айтханда, бизни таулу миллетибизге не тютюн, не аракъы ичген, не наркотиклени хайырланнган ушагъыулу иш тюйюлдю.

Ата-бабаларыбыз таш юсюнде бахча къурай келгендиле. Биз а къылыкъсыз, адепсиз нек болургъа къалгъанбыз? Тауда кесин, юйюрюн кечиндирген бек къыйынды. Жашау этерге базыннганнга ким да хурмет этерикди. Бизни миллет къылыгъыбыз, миллет культурабыз башхады. Ата-бабаларыбызгъа солургъа кюн окъуна чыкъмагъанды, ала ишлегенлей тургъандыла. Бюгюнлюкде да ол ёмюрледен келген ариу къылыгъыбызны, тюз акъылыбызны бузмайыкъ.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.

Акция

«Тютюнню орунуна - алма»

Бюгюн Тютюнню къояргъа сюйгенлени кюнюне саналады. Аны бла байламлы кёп бармай Къабарты - Малкъар Республиканы Саулукъ сакълау эм курортла министерствосу «Тютюнню орунуна - алма» деген уллу акция бардырлыкъды. Анга КъМР-ни Эл мюлк министерствосу эм Жамауат палатасыны жаш тёлю советчи да къатышырыкъдыла.

Ол кюн эртттенликден окъуна «Вестер-Гипер» сатыу этген арада КъМР-ни Саулукъ сакълау эм курортла министерствосуну медицина профилактика арасы гитче лаборатория къурашдырлыкъды. Анда сюйген адам специалистлеге спирометрни хайыры бла ёпкелерини халин билирге боллукъду.

Бу жумушха къатышхан жаш адамла уа саулукълу жашар умутлу болгъан адамланы хар бирине да алмала берликдиле. Нек дегенде ол кёгет жашауну, эсенликни эм жашлыкъны шартын кёргюзтеди. Врачла тютюн ичген адам къаллай аурууланы сынагъаныны юсюнден да билдирликдиле. Ким биледи, биреу, эс бёлюп, ол кюнден сора аны къояргъа да болур.

Эсигизге салайыкъ, быйыл 1-чи июньдан жангы закон кюч алады. Алай бла адам кёп болгъан жерледе, къырал учреждениялада, билим берген юйледе, больницалада, стадионлада, ресторанлада, поездледе, вокзаллада, метрода да тютюн ичерге жарарыкъ тюйюлдю. Андан тышында да, сигаретлени сатхан жер билим берген юйледен жюз метрден узакъда орнатылыргъа керекди. Адамла кёп жыйылгъан жерледе тютюн ичерге толу эркинлик бермеген закон а жашауда 2016 жылда 1-чи январьда бардырыллыкъды.

Бюгюнлюкде Россей тютюн ичиу бла дунияда биринчи жерни алады. Алай бла халкъны 35 проценти неда 44 миллион адам бу тапсыз иш бла кюрешеди. Сабийле уа тютюн ичип сегиз жылларындан башлайдыла. Ауурлукълары болгъан тиширыуланы 45 проценти да ансыз болалмайдыла.

Хар жыл сайын Россейде тютюнню хатасындан 400 минг адам ёледи. Бу сылтау бла саулукъларына багъаргъа деп бюджетден налог ахча тютюн чыгъаргъан заводланы акцизлеринден эсе тюшгенден беш кереге кетеди. Россейде жашагъан адамланы 87 проценти тютюн ичиуню юсюнден закон жанлыдыла, аладан 35 проценти кеслери да тютюнчюледиле.

Бизни корр.